Draaiboek
Teamtraining
Jaar 1 - bijeenkomst 3

Versie
november 2014

Ten geleide:

In de afgelopen jaren zijn er meerdere versies van het draaiboek van het eerste invoeringsjaar gemaakt. In samenspraak met het landelijk netwerk van licentiehouders is nagegaan welke onderdelen van de agenda's als effectief en inspirerend worden ervaren bij de invoering.

Dit vernieuwde draaiboek bevat vijf bijeenkomsten voor het eerste invoeringsjaar. We gaan er vanuit dat iedere adviseur met deze draaiboeken als basis in overleg met de stuurgroep een agenda op maat maakt voor de desbetreffende school.
Dit draaiboek is een voorbeeld, en is bedoeld als een houvast, een kapstok, en niet als een recept! Iedere school volgt een eigen ontwikkelingstraject in een eigen tempo. Onderdelen van trainingsbijeenkomsten kunnen opgeschoven worden naar volgende bijeenkomsten of juist naar voren gehaald.
In dit draaiboek zitten per bijeenkomst in principe veel onderdelen. De bedoeling is dat je je eigen bijeenkomst kan samenstellen. Er zijn per onderdeel ook geen tijdsaanduidingen gegeven. Bewust, aangezien de ervaring leert dat de invulling van elk onderdeel per school behoorlijk kan verschillen (afhankelijk van de grootte van het team, de cultuur in het team t.a.v. uitwisseling e.d.). Soms komen er belangrijke gesprekken op tijdens de bijeenkomst, waar tijd voor in geruimd moet worden.

In ieder draaiboek zijn in een apart tekstvak onderdelen opgenomen die afhankelijk van de schoolcontext ingezet kunnen worden in een bijeenkomst, 'optioneel' genoemd.

Dit draaiboek blijft een ontwikkelproject. Met oog voor de veranderende context die de samenleving en het onderwijs biedt, willen we blijvend inspelen op nieuwe ontwikkelingen.
Om die reden roepen we alle Vreedzame School-adviseurs op om nieuwe effectief gebleken activiteiten met elkaar te delen om er voor te zorgen dat dit draaiboek up to date blijft en bij blijft dragen aan een zinvol en inspirerend invoeringstraject.

We wensen alle Vreedzame School adviseurs veel succes bij het ontwerpen van op maat gemaakte agenda's voor nieuwe Vreedzame Scholen!

Namens de kerngroep Vreedzame School

Leo Pauw en Fernanda de Hoop

Teambijeenkomst 3

Vooraf

- Agenda op het bord zetten.

Welkom

De trainer (en stuurgroepleden) verwelkomen de teamleden persoonlijk. Het team zit in een kring.

Binnenkomer

Het Namenspel

- Vorm groepjes van drie of vier deelnemers. Iedere deelnemer van de groep vertelt in twee minuten iets over zijn of haar naam. Op het bord staan mogelijke aspecten waarover iets gezegd kan worden:
  - Wat is je naam voluit?
  - Wat betekent je naam?
  - Ben je naar iemand vernoemd?
  - Wat vind je van je naam?
  - Heb je je naam wel eens veranderd?
  - Zou je hem willen veranderen?
  - Zijn er mensen die je anders noemen?
  - Hoe vind je dat?
- Geef een teken wanneer de twee minuten voorbij zijn.
- *Nabespreking:* Hoe hebben de deelnemers de vorm van deze oefening ervaren? Laat enkele mensen aan het woord. Je naam is iets heel persoonlijks. Hoe was het om over te praten? Zoek zowel naar mensen die het makkelijk vonden om over te praten als mensen die terughoudendheid voelden. Denken de deelnemers dat een oefening als deze bij zou kunnen dragen aan de relatievorming tussen leerlingen? Zijn er bepaalde voorwaarden? Denk aan het recht van leerlingen om ergens niet aan mee te doen.

Agenda nalopen

Vergeet niet te vragen of er nog wensen of aanvullingen voor de agenda zijn.

Ervaringen met de lessen van blok 2

- Dit kan ook in overleg met de stuurgroep al voor de teambijeenkomst hebben plaatsgevonden (bijvoorbeeld in de bouwvergadering). De vragen/opmerkingen over blok 2 kunnen dan eventueel op dit moment door de stuurgroep gepresenteerd worden en daarop volgend natuurlijk de antwoorden of oplossingen.
- Vaak zullen leerkrachten het verschil tussen het verloop van de lessen en de praktijk van het schoolplein als frustrerend ervaren. De leerlingen ‘weten wel hoe het moet, maar ze handelen er niet naar’. Het is goed om aandacht aan deze frustraties te geven en tevens te laten zien dat verwachtingen van gedragsverandering in dit stadium niet reëel zijn. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de ***Driehoek Adoptieniveaus*** (zie Materiaal). Laat zien dat gedragsverandering een duurzame maar langzame weg is die van ‘weten hoe het moet’ (cognitie) via ‘in staat zijn om het geleerde uit te voeren’ (gedrag), ‘het strategisch toe te passen’ (vaardigheid) naar ‘vinden dat je het zo moet doen’ (overtuiging) gaat. Onderzoek laat ook zien dat gedrag ook bepaald wordt door ‘wat belangrijke anderen ervan vinden’.
- Zoek ook naar positieve ervaringen. Stem eventuele gerichte vragen af op de informatie die je uit de stuurgroep hebt gekregen.
- *Werkvorm (afhankelijk van grootte van het team, e.d.):*
  - vanuit de stuurgroep een korte inleiding

- in qua bouw gemengde groepen de ervaringen met de lessen vanuit de verschillende bouwen bespreken onder leiding van een stuurgroeplid; centraal staat de uitwisseling: 'hoe ziet de doorgaande lijn eruit?' (stappenplan Praat het uit; vaardigheden die de kinderen leren in blok 2; hoe leerkrachten zich na blok 2 opstellen); team krijgt zicht op doorgaande lijn
- plenair kort terugkoppelen wat in de praktijk goed blijkt te werken: wat zijn de positieve effecten van deze lessen?
- zijn er nog knelpunten die hier besproken moeten worden?

OPTIONEEL

Vertel dat we ervaringen met de lessen gaan uitwisselen. Dit kan in een binnen- en buitenkring. Eerst vertelt de binnenkring en de buitenkring luistert. Vraag de vertellers opstekers te geven over het luistergedrag van de ander. Waar merkte je aan dat zij goed naar je luisterde? Vervolgens vertelt de buitenkring en luistert de binnenkring. Hiermee oefenen we met actief luisteren en bespreken meteen de ervaringen. Vervolgens op twee niveaus nabespreken: kenmerken actief luisteren (wat we kinderen gaan leren in blok 3) en ervaringen met de lessen.

Terugkoppeling klassenbezoeken en eventueel de ouderavond

- Met elke leerkracht heeft er een individueel nagesprek over het klassenbezoek plaatsgevonden. In de stuurgroep zijn de klassenbezoeken nabesproken. Een optie is om de overeenkomstige **positieve** bevindingen uit de klassenbezoeken in de teambijeenkomst te presenteren. Geef een samenvatting van je eigen indrukken, met name de positieve kant (men is altijd heel benieuwd wat een buitenstaander van 'hun school' vindt, en wil graag positieve bevestiging).
- Hierna kunnen ook gezamenlijke **verbeterpunten** naar voren komen. Geef een aantal tips voor het proces van de vernieuwing die uit de klassenbezoeken en de bespreking daarvan in de stuurgroep boven zijn komen drijven.
- Ouderavond: De stuurgroepleden hebben voor de bijeenkomst bij ouders en leerkrachten naar de bevindingen op de ouderavond gevraagd. De stuurgroep presenteert de conclusies.

Afspraken na blok 2

- Inleiding over het belang van afspraken die gelden voor alle leerkrachten na blok 2.
- Deel werkblad uit (***Afspraken na blok 2***; zie Materiaal), en vraag het team in groepen van vier of gezamenlijk (afhankelijk van grootte van het team) te bespreken welke afspraken voor ons team gemaakt moeten worden.
- Laat de stuurgroep de conclusies noteren en bewaken.

Terugkomen op 'Omgaan met conflicten'

- Terugkomen op vorige keer, waarin gesproken is over conflicten en conflictstijlen. Zijn er mensen die toevallig onlangs nog een interessant conflict hebben meegemaakt?
- Hou, indien dat niet al vorige keer is gebeurd, een korte inleiding over het analyseren van conflicten: oorzaken (inclusief het ijsbergverhaal), stijlen van reageren, en resultaat.
- Laat het formulier ***Werkblad Conflictomschrijving*** zien.
- In tweetallen middels *Tweegesprek op Tijd*: bedenk een recent conflict, vul individueel het formulier in, en bespreek je ingevulde formulier om de beurt met elkaar.
- Plenair: een enkel voorbeeld met de hele groep bespreken. En de COOP-werkvorm even bespreken.

OPTIONEEL

- Vorige keer is er heel kort op rol van de leerkracht ingegaan als het gaat om conflicten tussen de leerlingen in de klas. Nu kunnen we hier wat dieper op ingaan. Vorige keer is eigenlijk alleen aangegeven dat we uit de traditionele rol moeten van scheidsrechter en oplosser. Hebben sommigen hier al ervaringen mee?
- Nu gaan we in op de situatie dat we zelf als leerkracht een conflict hebben met een leerling. Laat ***Hoe reageer ik als leerkracht op een conflict?*** zien.
- Laat ze het werkblad (vragenlijst) individueel invullen en daarna even in tweetallen bespreken.
- Nabespreking. Koppeling met blok 3 over communicatie leggen. Belangrijk is dat kinderen leren dat er altijd een ander gezichtspunt is. Ze moeten zich leren te verplaatsen in het gezichtspunt van de ander (noem voorbeeld oude vrouwtje). Dat is vaak het moeilijkste wat er is. Leerkracht is een rolmodel daarbij.

Informatiekaarten

- Conflicten begrijpen (oorzaken van conflicten)
- De driehoek van adoptieniveaus (fasen in gedragsverandering)
- Coöperatieve werkvormen (als de school hier geen ervaring mee heeft): tijdens de bijeenkomsten laten ervaren van de verschillende werkvormen. Daarnaast het belang benoemen van het gebruik hiervan bij andere vakken.

OPTIONEEL

In stuurgroep voorbereiden.
Op drie flaps:

- communicatie met ouders
- communicatie binnen het team
- communicatie met kinderen

Met de vragen:

- Hebben we oor voor kinderen / ouders/ elkaar?
- Waar zijn we tevreden over?
- Wat vraagt verandering?

Afhankelijk van wat er binnen de stuurgroep belangrijk lijkt, kan er voor een van de genoemde doelgroepen gekozen worden.

Als alle drie de doelgroepen besproken worden kan dit met de werkvorm 'communicatiecafé': per tafel 5 mensen; bij doorschuiven: één persoon blijft bij de flap als de andere vier zich twee aan twee verspreiden over de andere groepjes. Zo wordt er steeds in andere samenstellingen gesproken en vullen de nieuwe mensen de reeds gevulde flap verder aan. Voordeel: in korte tijd heeft iedereen over elk onderwerp mee kunnen denken en er hoeft niet steeds het wiel uitgevonden te worden.

Optioneel: Uiteen in bouwgroepen om blok 3 voor te bereiden
Optioneel: een debat over bijvoorbeeld het belang van de groepsvergadering of de inzet van leerlingmediatoren binnen de school.
Optioneel: communicatieposter van het team formuleren (in groepen)
Optioneel: gespreksniveaus in communicatie (informatiekaart)
Optioneel: informatie over interactie met kinderen (hoe begeleid je een groepsgesprek?)
Optioneel: hoe spreken we kinderen aan op (on)gewenst gedrag?

Hoe vergroten we de zichtbaarheid van De Vreedzame School?

- In een van de vorige bijeenkomsten is geïnventariseerd wat ieder deed om in de eigen klas een goede sfeer te creëren. We gaan nu een stap verder en gaan in groepen nadenken over het zichtbaar maken van De Vreedzame School in de klas en in school. Zichtbaarheid is belangrijk omdat het een van de prikkels is die je kunt geven aan kinderen en ouders om zich bewust te zijn van de pedagogische doelen en de missie van de school.
- Geef een paar voorbeelden:
    - in centrale hal of op de gevel achter de ramen: in grote letters DE VREEDZAME SCHOOL of het blok waar ze mee bezig zijn
    - de prikborden in de klassen
    - de ingelijste omgangsafspraken
    - een opstekerbord in de hal, waarop de directeur/locatieleider kinderen met naam noteert met daarachter een opsteker naar aanleiding van iets wat hij of zij die leerling had zien doen (bijv. "Mohammed uit groep 4 hield de deur open voor een moeder die binnenkwam").
- In kleine groepen ideeën bedenken om de zichtbaarheid te vergroten m.b.v. Werkblad ***Zichtbaarheid vergroten*** (zie Materiaal).
- Plenair: inventariseren van ideeën.
- Vervolg: stuurgroep maakt een voorstel.

Blok 3 – We hebben oor voor elkaar

- Introductie:
  - We hebben allemaal de Inleiding op blok 3 gelezen. In blok 3 leren kinderen belangrijke communicatieve vaardigheden die nodig zijn voor het oplossen van conflicten en meer algemeen voor het overbruggen van verschillen van mening. Zoals op een acceptabele manier assertief zijn, je verplaatsen in het gezichtspunt van een ander, je mening onderbouwen met argumenten, e.d. De essentie is eigenlijk: 'praten mét elkaar' in plaats van 'praten tégen elkaar'.
  - Laat het ***Overzicht van blok 3*** zien (Materiaal), waarin de leskernen van alle lessen van blok 3 zijn opgenomen, en neem ze kort door. Toon ook het overzicht van de ***Aangeboden woorden*** (Materiaal).
  - Van belang: de bijlage bij de lessen. De leerlingen krijgen in sommige groepen lessen voorgeschoteld waarin begrippen worden gebruikt die in de voorgaande leerjaren zijn aangeboden, en die ze dus nu, in deze invoeringsfase, nog niet hebben gehad.
  - Dit blok legt een bodem voor een 'democratische cultuur' in de school: kinderen worden uitgedaagd hun mening te geven, maar ook te luisteren naar de mening van een ander, de eigen mening te onderbouwen, compromissen te sluiten, e.d. Zoals jullie wellicht weten bestaat er een vervolgmodule voor De Vreedzame School. Die heet De Groepsvergadering. Hiermee wordt in alle groepen een geregelde 'vergadering' ingebouwd, waarin onderwerpen worden besproken waar kinderen ook echt over mee mogen denken. Blok 3 werkt daar al een beetje naar toe, door kinderen vaardigheden en attitudes te leren die daarvoor nodig zijn. Om een indruk te geven hoe dat er uit kan zien (een soort doorkijkje naar de toekomst) laten we een kort filmpje zien (6 min.) over de groepsvergadering (Compilatie Groepsvergadering).
  - ***Filmpje*** Groepsvergadering.
  - Kort reacties.

Oefening: het debat

- De leerlingen krijgen in blok 3 dus vaardigheden aangeboden, die soms voor ons ook nog moeilijk zijn (bijvoorbeeld: je mening onder woorden brengen en deze onderbouwen met argumenten. Het kan zinvol en leuk zijn om dat in het team te oefenen. Een voorbeeld van zo'n oefening is het debat.
- We houden een Freeze & Go-debat, met als doel om kennis te maken met het debat als werkvorm, en tegelijkertijd na te denken over blok 3.
  - Geef een stelling. Mogelijke stellingen zijn:
    - *"Ik zeg wat ik denk" is een goed motto voor de vrijheid van meningsuiting.*
    - *Een leerkracht op een school heeft niet het recht te weigeren iemand de hand te schudden.*
    - *Hoofddoekjes in de klas zouden verboden moeten worden.*
    - *Positieve discriminatie van vrouwen voor topfuncties is goed.*
  - Nummer de deelnemers 1, 2, 3.
  - De nummers 1 verdedigen de stelling. De nummers 2 vallen de stelling aan. De nummers 3 zijn de jury. Stel de deelnemers op in een U-vorm. Voor- en tegenstanders tegenover elkaar, de jury 'aan het hoofd van de tafel'.
  - Beide groepen overleggen 5 minuten over hun argumenten voor of tegen de stelling. Ze kiezen een vertegenwoordiger of aanvoerder.
  - De voorstanders beginnen. De aanvoerder krijgt 1½ minuut voor zijn of haar pleidooi. Hij of zij richt zich tot de jury want die moet overtuigd worden! De voorzitter van de jury houdt tijd bij, en geeft een signaal om te beginnen en te stoppen.
  - Daarna is de aanvoerder van de tegenstanders 1½ minuut aan de beurt. Ook die richt zich tot de jury.
  - Dan volgt er een vrij debat van 5 minuten waarin beide partijen mogen reageren op wat ze hebben gehoord, en hun argumenten kunnen uitwerken. Wie wat wil zeggen gaat staan. Iedereen mag

meedoen. De tegenpartij mag beginnen. De juryvoorzitter leidt het debat, en roept na vijf minuten: "FREEZE".
- Terwijl iedereen stilstaat vat de juryvoorzitter in 30 seconden kort samen wat er zoals in het debat is genoemd.
- Na deze 30 seconden roept de voorzitter "GO", waarna de partijen even kort 1½ minuut mogen overleggen hoe ze dit debat gaan samenvatten voor de jury.
- De aanvoerders geven een samenvatting van ieder 1 minuut.
- De jury beraadslaagt (een paar minuten) en doet uitspraak: wie er gewonnen heeft, en welke argumenten voor de jury het overtuigendst waren (ook van de andere partij).

- *Nabespreking:*
  Vraag hoe moeilijk cursisten het vonden om goede argumenten te bedenken. De debat-werkvorm is voor kinderen heel leuk. Deze vorm is vrij ingewikkeld (m.n. jureren is een vak apart). Maar er zijn in de lessen van blok 3 van groep 6 en 7 enkele simpele vormen opgenomen.
  Er is wel een bezwaar. Debatteren is nogal competitief: er moet een winnaar zijn. En als er een winnaar is, dan is er ook een verliezer. Terwijl wij in ons programma vooral streven naar het overbruggen van verschillen, het zoeken naar consensus: iedereen moet zich kunnen vinden in de genomen beslissingen.
  Een ander probleem is dat het bij debatteren vaak ook gaat om de presentatie, om de vlotte babbel, om de show. Die factoren zijn vaak bepalend voor wie winnaar wordt. Meer nog dan de inhoud. Net als in het echte democratische leven (politiek), waar de inhoud ook zo vaak op de achtergrond raakt.
  Maar toch, als oefenvorm is debatteren wel erg levendig en nuttig. De bezwaren kunnen wel enigszins worden weggenomen als er vooral gekeken wordt naar de argumentatie: waarom verdient iemand het debat te winnen? wat waren de argumenten? welke argumenten waren het sterkst?

Oor voor elkaar in het team?

- Een andere mogelijkheid is om na de introductie van blok 3 waarin het thema 'praten mét elkaar' in plaats van 'praten tégen elkaar' centraal staat, aan het team te vragen: Hoe gaat dat eigenlijk in jullie team? Hoe doen jullie dat? Wat is jullie communicatieve cultuur in het team? Wordt er goed geluisterd? Of wordt er vooral gepraat? Zijn er veel verschillende gezichtspunten?
- Afhankelijk van de grootte en de bestaande cultuur in het team kan dat plenair, of – wellicht beter - in subgroepen aan de hand van enkele van deze vragen.
- Waarna plenair wordt afgesloten.

Afsluiter

Door één van de deelnemers of een stuurgroeplid.

Opstekers aan elkaar

Laat de wereldbal doorgeven. Trainer draait zich om, zodat hij of zij niet ziet waar de bal is en roept op een gegeven moment STOP. De groep probeert vervolgens opstekers te geven voor degene die op dat moment de bal in zijn of haar bezit heeft. Na een paar opstekers, gaat de bal weer door, en herhaalt zich dit. Doe het een keer of vier, en stop dan. Vraag hoe het voelt om opstekers te krijgen, en benadruk de gêne die men soms ervaart. Leg de koppeling naar de kinderen in de klas, die dit ook moeten leren.

OPTIONEEL

Elkaar iets toegooien (terwijl dit voorwerp niet zichtbaar is). De trainer begint met een gouden ei en noemt de naam van degen naar wie hij het ei gooit. De ander vangt het voorwerp op de manier waarop je dit voorwerp moet vangen (in geval van het ei: voorzichtig!). Vervolgens noemt deze persoon een onzichtbaar voorwerp en zegt hij naar wie hij dit gaat gooien.

Nog meer mogelijke alternatieven bij bijeenkomst 3

Suggesties voor Toepassing:

- werkvorm om team aan te zetten tot uitvoering van één suggestie voor toepassing.

Oefening mediatie - *is een optie - kan in principe beter in bijeenkomst 5 ter voorbereiding op blok 5*

- Leerlingen leren conflicten op een andere manier op te lossen dan met vechten. In blok 5 leren ze mediatie, bemiddelen bij conflicten. Nu, na blok 2, zouden leerkrachten al af en toe als mediator op kunnen treden, om zo een voorbeeld te geven. Om die reden kan een eerste oefening gedaan worden, aan de hand van de casus ***De geleende CD*** (zie Materiaal).
- Het rollenspel wordt in viertallen gespeeld: een leerkracht, 2 'leerlingen' en een observator. De casus is: de leerkracht bemiddelt tussen twee leerlingen die ruzie hebben (zie Materiaal).
- Neem het ***Stappenplan voor Mediatie*** door.
- Vorm viertallen.
  Geef de volgende instructie (op digibord)
  - Speel of het echt gebeurt!
  - Beloon open vragen met antwoord
  - Werk mee als de interventie van de mediator goed is.
  - Ga bij jezelf na of je je gehoord voelt
  - Zet het gevoel bij je rol zo echt mogelijk neer.
  - Iedereen kan een time-out nemen!
- De nummers 1 krijgen de papieren mee (zie Materiaal):
  - leerkrachtinstructie en stappenplan voor leerkracht
  - rol voor leerling 1
  - rol voor leerling 2
  - stappenplan voor observator.
- Eerst rollen verdelen. Dan instructies uitdelen. Instructies lezen. Elkaars rol niet lezen.
- Drie spelen, vierde observeert. Observator houdt de tijd in de gaten.
- Na het spelen nabespreken en dan eventueel rollen wisselen en nog een keer spelen.
- Nagesprek: Vraag de deelnemers naar hun ervaringen. Die van de 'leerkrachten' staan centraal. Is het moeilijk om niet meteen met oplossingen te komen? Voelden de leerlingen zich serieus genomen? Wat hebben de observatoren gezien?

OPTIONEEL

Mediatie:
De deelnemers oefenen mediatie in de grote kring.
Er worden twee vrijwilligers gevraagd als strijdende partijen. De twee partijen krijgen hun informatie leerling 1 en leerling 2 en bereiden zich voor.
De andere teamleden zijn mediatoren en bij een groep groter dan 16 personen ook observatoren. De trainer legt het spel af en toe stil om de verschillende stappen toe te lichten. Daarna evt. oefenen in kleine groepen.

Het leergesprek in de klas

- Een van de belangrijke leerpunten in De Vreedzame School is dat de kinderen gestimuleerd worden om met elkaar te praten. De leerkracht speelt daarbij een organiserende rol. In de kind-kind interactie onderscheiden we drie soorten:
  - het *twistgesprek*: nietes-welles, ieder probeert het eigen gelijk te krijgen
  - het *voortbordurend gesprek*: alles is goed, men gaat niet op elkaar in, uitlatingen en opvattingen van de ander worden genegeerd, men stapelt de ene bewering of het ene verhaal op het andere
  - het *explorerend gesprek*: argumenten, op elkaar ingaan, kritisch maar constructief.
- Maak tweetallen. Laat ***Werkblad Leergesprek*** zien (Materiaal). Leerkrachten denken in tweetallen 10 minuten na over deze vraag.
- Daarna een rondje waarbij ideeën worden gegenereerd.
- Sluit af met het uitreiken van de Handout ***Horizontale leergesprekken*** (Materiaal).

Oefening Luisteren en parafraseren

- Een van de basale vaardigheden die leerlingen moeten beheersen is 'actief luisteren'. Actief luisteren is luisteren op een manier die de ander stimuleert om te praten. Actief luisteren kan o.a. inhouden:
  - laten zien dat je luistert door je mimiek, oogcontact
  - ordenen en samenvatten: "dus je zegt …"
  - doorvragen (ter verheldering, om iets concreet te maken)
  - de gevoelsmatige kant spiegelen
- Laat werkblad ***Actief luisteren en parafraseren*** zien (Materiaal).
- Ga in tweetallen bij elkaar zitten. A krijgt 2 minuten om te praten over:
  - een sterk gevoel dat je onlangs hebt gehad
  - drie wensen die je graag zou willen doen
  - een ander persoonlijk onderwerp naar eigen keuze
- B luistert actief en houdt de tijd bij.
- Na afloop van de drie minuten heeft B hooguit 1 minuut om het hele verhaal samen te vatten.
- A geeft B hier feedback over.
- Daarna worden de rollen omgedraaid.
- Nagesprek. Wat is je opgevallen bij deze oefening? Hoe is het om over een persoonlijk onderwerp te praten? Hoe was het om je eigen woorden terug te horen? Hoe was het om samen te vatten? Hoe ervaar je het actief luisteren? Wat ligt je meer, praten of luisteren?
- Toelichting: Parafraseren is een belangrijke vaardigheid bij het actief luisteren. Leerling leren zo om goed te luisteren en de ander te laten merken dat je goed hebt geluisterd. Bij een conflict werkt parafraseren goed omdat de ander zich daardoor gehoord voelt.

Oefening blind natekenen

- Effectief communiceren is nog niet zo makkelijk. Leg uit dat we een oefening gaan doen om dat te onderzoeken.
- Laat de deelnemers tweetallen vormen. Leg nu uit dat er twee verschillende 'rollen' zijn in deze activiteit: beschrijvers en tekenaars. Het is de bedoeling dat de 'beschrijver' zo exact mogelijk een serie figuren beschrijft zodat de 'tekenaar' de figuren kan natekenen.
- Laat de leerlingen afspreken wie de 'tekenaar' zal zijn en wie de 'beschrijver'.
- Geef de 'beschrijver' één van de kaarten ***Blind natekenen versie A*** (zie Materiaal) en zeg dat de hij of zij de kaart niet aan de tekenaar mag laten zien. De tekenaars hebben *potlood en papier* nodig. Als iedereen klaar zit, wordt iedereen er nog even aan herinnerd, dat de beschrijver de kaart niet aan de tekenaar mag laten zien. De beschrijver moet de kaart met woorden beschrijven voor de tekenaar. De tekenaar mag geen vragen stellen.

- Als iedereen de opdracht begrijpt, start dan de activiteit. Geef iedereen 10 minuten om de opdracht uit te voeren.
- De tekenaar levert de tekening en de beschrijver levert het origineel in bij begeleider.
- De trainer geeft nu de tweede kaart ***Blind natekenen versie B*** (zie Materiaal) aan de tekenaar uit de eerste ronde, die nu beschrijver wordt.
- In deze tweede ronde waarbij de rollen zijn omgewisseld, mogen wel vragen gesteld worden.
- Na afloop leveren ze de tekening weer in bij de trainer.
- Plenair nabespreken: tekeningen bekijken, wat is het verschil als je wel/niet vragen mag stellen. Hoe duidelijk vertelt iemand wat de tekenaar moet doen? Verder mogelijke vragen als:
  - Hoe wist je als beschrijver of jouw tekenaar wel of niet je aanwijzingen begreep?
  - Heeft iemand meegemaakt dat een heel specifieke taal werd gebruikt, of een taal waarvan je dacht dat hij specifiek was? Hielp dit de communicatie of werd het daardoor juist moeilijker?
  - Als tekenaar, wat deed jouw beschrijver dat je hielp bij het tekenen?
  - Wat was het effect van geen vragen mogen stellen? Probeerde je andere manieren te vinden om de informatie die je nodig had te krijgen?
  - Kun je, terugkijkend op de activiteit, voorbeelden geven van dingen die de communicatie hadden kunnen verbeteren?

Materiaal bijeenkomst 3

Coöperatieve werkvormen in blok 3

Mix en Ruil

De leerlingen lopen door de klas met een kaartje in de hand. Ze stellen elkaar een vraag die past bij het kaartje.

1. De leerkracht geeft iedere leerling een kaart. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. Iedere leerling loopt met een kaart in de hand door de klas.
3. De leerlingen houden hun hand omhoog totdat ze een partner hebben gevonden.
4. De leerlingen stellen elkaar een vraag die past bij de kaart en geven antwoord.
5. De leerlingen bedanken / complimenteren elkaar.
6. De leerlingen ruilen kaarten en steken hun hand omhoog om een nieuwe partner te vinden.
7. Doorgaan totdat de leerkracht een stiltesignaal geeft.
8. De leerkracht vraagt na afloop een aantal leerlingen iets te vertellen wat ze gehoord hebben.

TweeGesprek op Tijd

De leerlingen werken in tweetallen. Ze vertellen om de beurt gedurende een tevoren vastgestelde tijd terwijl de ander luistert.

1. De leerkracht geeft een gespreksonderwerp of stelt een vraag waarop een langer antwoord gegeven kan worden. De leerkracht geeft aan wat na afloop teruggevraagd gaat worden.
2. De leerkracht geeft aan hoeveel tijd iedere leerling heeft om te vertellen.
3. De leerkracht geeft denktijd.
4. De leerkracht geeft aan wie er mag beginnen met vertellen.

Afspraken leerkrachtgedrag na Blok 2

Bouw: ……

Leerkracht:	Ja	Opmerkingen/aanvullingen
Conflict en ruzie • maakt in het dagelijks taalgebruik onderscheid tussen een conflict en ruzie • gebruikt deze termen ook bij het bespreken van conflicten		
Petjes • gebruikt de metafoor van de drie petjes om de drie manieren van reageren op een conflict mee aan te duiden • vraagt bij een conflict aan leerlingen of ze de gele pet willen opzetten		
Win-win, win-verlies • gebruikt in het dagelijks spraakgebruik de termen win-win en win-verlies om verschillende soorten oplossingen voor conflicten mee te karakteriseren		
Stappenplan • creëert een hoek in de klas waar kinderen hun conflicten kunnen oplossen • hangt het Stappenplan PRAAT HET UIT op in de 'oploshoek' • stimuleert de leerlingen hun conflicten zelf op te lossen met behulp van het Stappenplan, en ondersteunt waar nodig • geeft een opsteker als een conflict opgelost is		

Zichtbaarheid vergroten

Denk in een groep na over de volgende vraag en schrijf de resultaten daarvan op flap.

Wat kunnen we doen om De Vreedzame School zichtbaar(der) te maken op school?

Denk aan:

- gezamenlijke activiteiten
- producten, regels, stappenplannen in de klas ophangen
- idem in de gangen
- gevel van de school?
- posters
- nieuwsbrieven

Schrijf de ideeën op flap.

De driehoek van adoptieniveaus

Toelichting

Deze driehoek is een bewerking van de Logische Niveaus uit de NLP-theorieën van Robert Dilts, die zich weer baseerde op de theorieën van Gregory Bateson. Hoe hoger je inde hiërarchie komt, hoe meer verankerd de verandering in de persoon (of in de groep) raakt. Veranderingen in hogere niveaus brengen ook veranderingen in lagere niveaus teweeg. Omgekeerd is dat niet vanzelfsprekend het geval.

Het basisniveau is de **omgeving.** Voor De Vreedzame School betekent dat de lessen en de manier van omgaan met elkaar, het sociale klimaat in de school.

Deze factoren werken allereerst in op de **cognitie** van leerlingen. Ze weten hoe het moet. Ze begrijpen wat de idee achter de lessen is.

Een volgende stap is dat leerlingen ook het **gedrag** kunnen vertonen waarover in de lessen gesproken is. Ze zijn in staat om een conflict stappenplan uit te voeren. Uit zichzelf zullen ze dat echter nog niet zo gauw doen. Op de speelplaats, op straat, thuis gelden andere wetten (het basale niveau, de omgeving, is dus niet eenduidig).

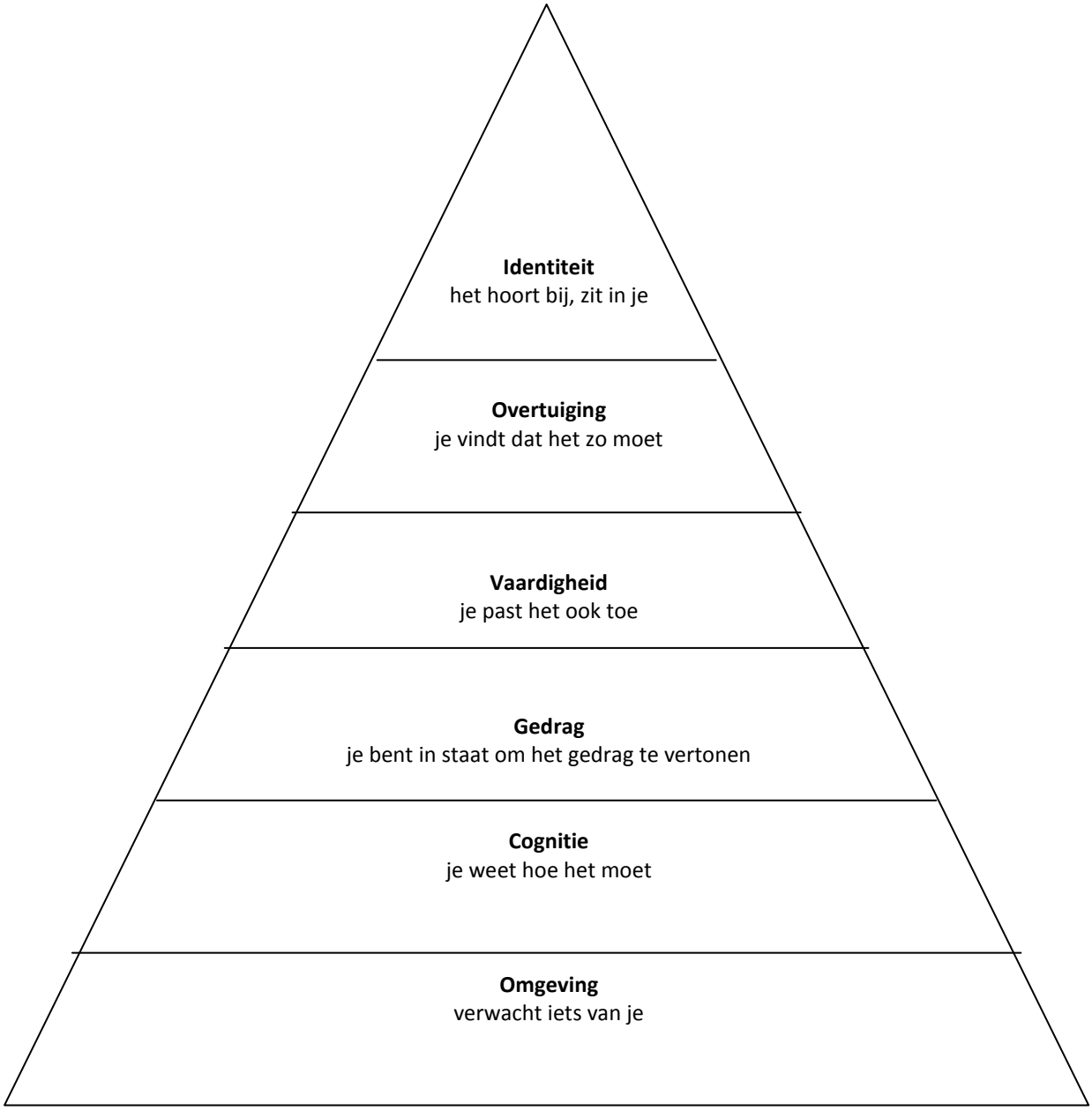
Wanneer de school langer met het project bezig is continueert de invloed van de omgeving en wordt eenduidiger. Broers en zussen hebben dezelfde soort lessen gehad, leerlingen gaan naar een volgende groep en krijgen dezelfde soort lessen van een andere leerkracht, er is een ouderavond over geweest…. De leerlingen kunnen dan een volgende stap in het proces maken. In plaats van alleen in staat zijn om het gedrag te vertonen gaan ze het ook doen. De verandering raakt meer geïntegreerd in hun persoon, het oplossen van conflicten wordt een **vaardigheid** die ze zelf kunnen mobiliseren en dat ook doen.

Een volgende stap is dat leerlingen het ook vanzelfsprekend vinden dat je zo handelt. Het is een deel van hun waardenpatroon geworden. “Zo doen wij dat op deze school”. Hoe meer het een **overtuiging** is, hoe groter de kans dat ze de vaardigheid ook buiten de faciliterende omgeving (durven te) mobiliseren.

Op het niveau van **identiteit** heeft de leerling zich deze opvattingen over conflicthantering geadopteerd. Het is deel van hem of haar zelf geworden en hij of zij zal het op meer plekken in de maatschappij zo doen of uitdragen.

Natuurlijk zijn niet alle leerlingen even ver. Sommigen zijn al vaardig als anderen alleen maar kunnen laten horen wat ze denken dat de juf wil dat ze horen. Andere leerlingen vinden van meet af aan dat je zo met conflicten om moet gaan. En ook niet alle leerlingen leren in dezelfde snelheid. Maar om de stelling dat de weg van gedragsverandering een duurzame maar ook langzame is te onderbouwen is dit schema goed bruikbaar.

De driehoek van adoptieniveaus

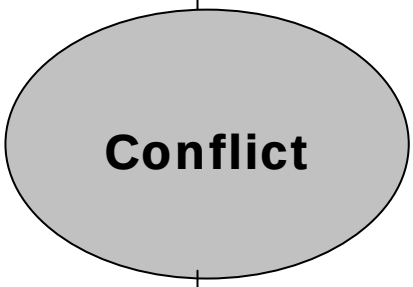
Werkblad Conflict Omschrijving

Instructie: *Denk aan een conflict dat je onlangs had, en schrijf er iets over op in de onderstaande vakken.*

<table>
<tr><th colspan="3">Wat was het conflict/probleem?</th></tr>
<tr><td colspan="3">Wat gebeurde er?
Hoe interpreteerde je dat?</td></tr>
<tr><td colspan="2">Wat wilde jij?</td><td>Wat wilde de ander?</td></tr>
<tr><th colspan="3">Wat waren de oorzaken van het conflict?</th></tr>
<tr><td>Schaarste
(tijd, geld, bezit)</td><td>Basisbehoeften
(relaties, competentie, autonomie, plezier)</td><td>Waarden
(overtuigingen, prioriteiten, principes)</td></tr>
<tr><th colspan="3">Hoe reageerde je?</th></tr>
<tr><td>Zacht</td><td>Hard</td><td>Samen</td></tr>
<tr><th colspan="3">Wat was het resultaat?</th></tr>
<tr><td>Verlies-verlies</td><td>Win-verlies</td><td>Win-win</td></tr>
</table>

Conflicten begrijpen

Oorzaken van conflicten		
Schaarste (beperkte bronnen)	**Onbevredigde basisbehoeften**	**Verschillende waarden**
Tijd Geld Eigendom	Relaties Competentie Autonomie Plezier	Overtuigingen Prioriteiten Principes

Reacties op conflict		
Zacht	**Hard**	**Samen**
Terugtrekken Negeren Ontkennen Inleveren	Dreigen Willen winnen Oefen druk uit Ingraven	Luister Verplaats in ander Zoek win-win Belangen centraal

Hoe reageer ik als leerkracht op een conflict?

Omcirkel een van onderstaande categorieën

Als er een conflict in de klas is, dan:	zelden	af en toe	vaak
1. zeg ik de kinderen ermee op te houden	1	2	3
2. probeer ik iedereen zich op zijn gemak te laten voelen	1	2	3
3. help ik de kinderen elkaars gezichtspunt te begrijpen	1	2	3
4. haal ik de kinderen uit elkaar en hou ze apart	1	2	3
5. laat ik de directeur het afhandelen	1	2	3
6. bepaal ik wie er begon	1	2	3
7. probeer ik te achterhalen wat het echte probleem is	1	2	3
8. probeer ik een compromis te bereiken	1	2	3
9. los ik het op met een grapje	1	2	3
10. zeg dat ze zich niet zo druk moeten maken over zo'n kleinigheid	1	2	3
11. laat ik een van de twee zijn excuus maken	1	2	3
12. moedig ik de kinderen aan een alternatieve oplossing te vinden	1	2	3
13. help ik ze bepalen waar ze water bij de wijn kunnen doen	1	2	3
14. probeer ik hun aandacht af te leiden	1	2	3
15. laat ik de kinderen het uitvechten, zolang niemand pijn heeft	1	2	3
16. dreig ik de kinderen naar de directeur te sturen	1	2	3
17. bied ik een paar alternatieven aan waar ze uit kunnen kiezen	1	2	3
18. help ik iedereen zich goed te voelen	1	2	3
19. zorg ik ervoor dat iedereen het druk heeft met iets anders	1	2	3
20. zeg de kinderen het in hun eigen tijd, na school, op te lossen	1	2	3

Schrijf achter elk vraagnummer het cijfer dat u heeft omcirkeld, en tel de cijfers per kolom op, en vul het totaal in op de onderste rij.

I		**II**		**III**		**IV**		**V**	
1		2		3		4		5	
6		7		8		9		10	
11		12		13		14		15	
16		17		18		19		20	
totaal									

Kijk op de volgende bladzijde welke stijl u het meest toepast.

I: No-nonsens aanpak
Ik probeer rechtvaardig en eerlijk te zijn tegenover de kinderen. Maar kinderen hebben wel stevige leiding nodig. Ze moeten leren wat acceptabel gedrag is en wat niet.

II: Probleemoplossende aanpak
Als er een conflict is dan is er een probleem. In plaats van de kinderen het uit te laten vechten, probeer ik een situatie te creëren waarin we allemaal samen het probleem kunnen oplossen. Hierdoor ontstaan creatieve ideeën en worden de relaties versterkt.

III: Compromis-aanpak
Ik luister naar de kinderen en help ze naar elkaar te laten luisteren. Dan help ik ze allebei wat in te leveren. We kunnen niet altijd alles hebben wat we willen.

IV: Toedekkende aanpak
Ik hou ervan als alles rustig en vreedzaam is, waar mogelijk. De meeste conflicten zijn relatief onbelangrijk, dus richt ik hun aandacht liever op iets anders.

V: Negerende aanpak
Ik geef de grenzen aan en laat de kinderen verder hun eigen zaken oplossen. Dat is goed voor ze, zo leren ze de gevolgen van hun gedrag kennen. Je kunt sowieso niet zoveel aan conflicten doen.

Toelichting:
Afhankelijk van de situatie is voor elke aanpak soms wel wat te zeggen. Soms is negeren het beste. Er zijn ook momenten, bijvoorbeeld wanneer de veiligheid op het spel staat, dat een stevige, no-nonsens aanpak noodzakelijk is. Een probleemoplossende aanpak stelt kinderen in staat om te leren hoe ze conflicten en problemen op kunnen lossen. Het is zinvol om daar tijd voor uit te trekken.
Het is goed om van jezelf te weten of je over alle aanpakken zou kunnen beschikken, of dat je telkens maar een of twee aanpakken toepast. Hoe breder je repertoire hoe beter.

Overzicht blok 3 – We hebben oor voor elkaar (peuters – groep 8)

Doel blok:
Leerlingen leren belangrijke communicatieve vaardigheden, zoals duidelijk communiceren, goed luisteren, vragen stellen, verplaatsen in het gezichtspunt van een ander, verschil van mening overbruggen.

les	Peuters	Kleuters	Groep 3	groep 4
17	Thema 1 Vertel het maar! Kinderen voelen zich uitgenodigd om hun verhaal te vertellen.	Samen praten Introductie van de verteldoos. Leerlingen praten mét elkaar: vertellen en luisteren om de beurt.	Wat bedoel je? Leerlingen leren het belang van duidelijk communiceren, en dat je vragen kunt stellen als je iemand niet goed begrijpt.	Zo zeg je dat De leerlingen leren hoe je op een aardige manier iemand iets kunt weigeren en oefenen daarmee.
18	Thema 2 Luister maar Kinderen luisteren naar leidsters en naar groepsgenoten.	Zo praten wij met elkaar Er wordt een nieuwe afspraak gemaakt over hoe met elkaar gepraat wordt in de groep. Er wordt een poster gemaakt met regels en afspraken: 'Zo praten we met elkaar'.	Luisteren en vragen stellen De leerlingen oefenen het vragen stellen en goed luisteren naar elkaar.	Misverstand Leerlingen leren wat een misverstand is en dat dat tot een onnodig conflict kan leiden.Ze bedenken misverstanden die ze zelf hebben meegemaakt.
19		Praten met je lichaam Leerlingen leren dat het belangrijk is om ook op de lichaamstaal van iemand te letten en dat ze er zelf ook gebruik van kunnen maken als ze iets duidelijk willen maken.	Misverstand De leerlingen maken kennis met het begrip misverstand (als een mogelijke oorzaak voor conflicten) en bedenken misverstanden die ze zelf gehad hebben.	Gezichtspunt De leerlingen luisteren naar twee verhalen die hetzelfde vertellen vanuit twee verschillende gezichtspunten.
20	Thema 3 Vraag het maar Kinderen krijgen de gelegenheid om vragen te stellen.	Iets aardig vragen Leerlingen leren dat de manier waarop we iets vragen heel belangrijk is in communicatie.	Gezichtspunt Leerlingen leren wat een gezichtspunt is. En dat het begrijpen van elkaars gezichtspunt belangrijk is om een conflict op te kunnen lossen.	Waarom vind je dat? De leerlingen leren hun mening te geven, te argumenteren en tot overeenstemming te komen.
21	Thema 4 Wat vind jij? Kinderen worden uitgenodigd om een keuze te maken en om op die manier hun persoonlijke voorkeur kenbaar te maken.	Wat vind jij? Leerlingen leren dat ze een eigen mening kunnen hebben, zonder dat dat tot ruzie hoeft te leiden.	Wat vind jij? De leerlingen leren dat je een eigen mening kunt hebben, zonder dat dat tot een conflict hoeft te leiden.	Luister je wel naar me? Met behulp van een interview oefenen de leerlingen luisteren, vragen stellen en samenvatten.
22		Samen kiezen De leerlingen leren dat ze een eigen mening mogen hebben én dat het af en toe nodig is om het eens te worden met elkaar.	Het samen eens worden De leerlingen leren dat je een eigen mening mag hebben, maar dat het af en toe nodig is om het eens te worden met elkaar. En dat je dan soms moet zeggen: vooruit dan maar.	We hebben oor voor elkaar De leerlingen houden, in de aanwezigheid van ouders, een vergadering om te laten zien wat ze allemaal hebben geleerd over 'praten met elkaar'.

les	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8
17	Zo ben je duidelijk Leerlingen beschrijven voorwerpen die de ander moet raden, eerst zonder, daarna met vragen stellen. En ze maken een tekening op aanwijzingen van de leerkracht. Ook eerst zonder, daarna met vragen stellen.	Zo zeg je dat (niet) De leerlingen leren door middel van 'verkeerde' voorbeelden hoe ze in verschillende sociale situaties op een acceptabele manier kunnen communiceren. Ze leren dat lichaamstaal daarbij belangrijk is.	Zo schrijf je dat De leerlingen onderzoeken de verschillen in communiceren per sms, per brief en mondeling.	Zo communiceer je online De leerlingen onderzoeken de verschillen in communiceren via sociale media en face-to-face.
18	Misverstand De leerlingen vertellen elkaar over een misverstand dat ze ooit hadden, en hoe dat rechtgezet werd.	Misverstand De leerlingen leren wat misverstanden (vooroordelen) over groepen mensen zijn en bedenken welke misverstanden er mogelijk over henzelf bestaan.	Misverstand De leerlingen verdiepen hun inzicht in de rol van een misverstand. Ze beschrijven misverstanden en geven oplossingen. En ze gaan op zoek naar misverstanden in hun omgeving.	Pesten en cyberpesten De verschillen tussen pesten en cyberpesten worden besproken. De leerlingen bedenken wat ze kunnen doen als er online gepest wordt.
19	Gezichtspunt Leerlingen oefenen het inleven in elkaar en het nemen van verschillende perspectieven in een conflict.	Gezichtspunt De leerlingen ervaren m.b.v. optische illusie hoe verschillend twee mensen tegen hetzelfde aan kunnen kijken. En ze oefenen met het nemen van verschillende perspectieven.	Gezichtspunt Leerlingen oefenen perspectief nemen door opzetten van verschillende 'brillen'. Leren dat je elkaars gezichtspunt moet begrijpen om conflicten op te lossen.	Ik mag zeggen wat ik vind! Leerlingen leren wat vrijheid van meningsuiting betekent en worden zich bewust van de grenzen hiervan.
20	Kan ik je overtuigen? De leerlingen oefenen door middel van stellingen het bedenken van argumenten en het overtuigen van elkaar.	Geef eens een voorbeeld De leerlingen oefenen het overtuigen van elkaar door argumenten en voorbeelden te geven.	Debatteren Leerlingen leren door middel van een debat hun mening verdedigen en onderbouwen met argumenten.	Debat over de vrijheid van meningsuiting Leerlingen leren door middel van een debat over de vrijheid van meningsuiting hun mening verdedigen en onderbouwen met argumenten.
21	Luisteren en vragen stellen De leerlingen herhalen wat ze weten van goed luisteren, leren dat gezichtsuitdruk-king, houding en gebaar belangrijk daarbij zijn. Ze oefenen goed luisteren.	Samenvatten De leerlingen halen op wat goed luisteren is, en ze leren en oefenen het samenvatten.	Wikken en wegen De leerlingen leren argumenteren en overeenstemming te bereiken door zich in te leven in verschillende standpunten en te zoeken naar de beste argumenten.	Geloof je alle reclame? De leerlingen leren waarom het belangrijk is om een kritische houding ten opzichte van reclame te hebben.
22	We hebben oor voor elkaar De leerlingen houden een vergadering om alles wat ze hebben geleerd in dit blok toe te passen.	Praten met elkaar De leerlingen houden een debat om te laten zien wat ze allemaal hebben geleerd in blok 3.	We hebben oor voor elkaar De leerlingen houden, in de aanwezigheid van ouders, een vergadering of een debat om te laten zien wat ze allemaal hebben geleerd in blok 3.	Reclame maken voor ons manifest De leerlingen maken een manifest over *We hebben oor voor elkaar* en bedenken hoe ze daarvoor reclame kunnen maken.

Aangeboden woorden

Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7
Blok 1				
de agenda	de regel	de afspraak	verantwoordelijk	uniek
de binnenkomer	de afspraak	verantwoordelijk	solliciteren	je verantwoordelijk voelen
de regel	de taak	solliciteren	de commissie	de sollicitatie
de taak	de afbreker	de commissie	de sollicitatie	respect hebben
de opsteker	de opsteker	de tip	kritiek hebben	discriminatie
de afbreker	de mening	negatief	de tip	het debat
de mening	mee eens	positief	negatief	het contract
mee eens	samenwerken	de kritiek	positief	
plagen	plagen	het argument	respect hebben	
	pesten	pesten	het argument	
		de meeloper	samenwerken	
		de omstander	ergens vertrouwen in hebben	
			iemand vertrouwen	
			iemand wantrouwen	
			de meeloper	
			de omstander	
			het contract	
Blok 2				
het conflict	het conflict	het meningsverschil	lichamelijk	het belang
de ruzie	de ruzie	reageren	verbaal	agressief
de win-win-oplossing	reageren	het voornemen	geestelijk	onderhandelen
de win-verlies-oplossing	de win-win-oplossing	het compromis	het geweld	concessies doen
tevreden	de win-verlies-oplossing	de verlies-verlies-oplossing	het voordeel	gewelddadig
de oorzaak	de verlies-verlies-oplossing	escaleren	het nadeel	vreedzaam
het gevolg	tevreden	irritant	het compromis	tevreden
uitpraten	de oorzaak	ergeren	de schaarste	iets herstellen
	het gevolg	afkoelen	een ander buitensluiten	de overlast
	uitpraten			de schaarste
	afkoelen			de waarde
Blok 3				
het misverstand	het misverstand	het misverstand rechtzetten	de communicatie	het debat
het gezichtspunt	het gezichtspunt	in iemands schoenen gaan staan	de lichaamstaal	de stelling
de mening	de mening	het argument	het besluit	
mee eens	mee eens	de overeenstemming	overtuigen	
	het argument	overtuigen	de vergadering	
	de vergadering	de vergadering	het debat	
	de overeenstemming	het besluit	samenvatten	
	het besluit	de houding		
	de belangstelling	het gebaar		
	samenvatten			
Blok 4				
het gevoel	het gevoel	de schaamte	de rouw	inleven
de pantomime	de barometer	kleineren	het feit	
afkoelen	de thermometer	vernederen	het interview	
het verschil	afkoelen	buitensluiten		
	teleurgesteld			
	eenzaam			
	buitensluiten			
	de overeenkomst			
	het verschil			
	gemeenschappelijk			
Blok 5				
helpen	mediator	behulpzaam	verantwoordelijk	participeren
bemoeien	mediatie	zorgzaam	de gemeenschap	ergens een steentje aan bijdragen
mediator		voor iemand zorgen	ergens een steentje aan bijdragen	een bijdrage leveren
mediatie		het voornemen	een bijdrage leveren	initiatief nemen
			het voornemen	de commissie
Blok 6				
de overeenkomst		de overeenkomst	de biografie	levensbeschouwing
het verschil		het verschil	gemeenschappelijk	religie
		de ja/nee vraag	iets gemeen hebben	religieus
		de praatvraag	de ja/nee vraag	
		doorvragen	de praatvraag	
		het oordeel	doorvragen	
		het vooroordeel		

Stappenplan Mediatie leerkracht

Introductie

- Introduceer jezelf als mediator
- Vraag de partijen of ze hulp willen bij het oplossen van het probleem
- Zoek een rustige plek om de mediatie te doen
- Vraag of ze het eens zijn met de drie regels:
  - *We proberen het probleem op te lossen*
  - *We gaan niet schelden*
  - *We laten elkaar uitpraten*

Luisteren

- Vraag om de beurt aan beiden: 'Wat is er gebeurd?'. Parafraseer.
- Vraag om de beurt aan beiden: 'Wat voelde je toen?'. Vat neutraal samen.
- Zeg tegen elk kind: 'Vertel eens wat je …. (de ander) hebt horen zeggen'.
- Vat samen en herformuleer in termen van behoeften en belangen: 'Dus als ik het goed begrijp, wil …'

Zoeken naar oplossingen

- Vraag: 'Wat kan je nu doen om het probleem op te lossen, zodat het voor beide partijen bevredigend is?' Parafraseer.
- Als er weinig komt vraag dan door:
  - Vraag: 'Wat wil je eigenlijk, en waarom?' Parafraseer.
  - Vraag: 'Wat had je anders kunnen doen?' Parafraseer.
  - Vraag: 'Wat heb jij van … nodig om het probleem opgelost te hebben?'
  - Vraag: 'Waarom deed de ander niet wat jij wilde?' Parafraseer.
- Inventariseer onderliggende belangen.
- Vat de belangen samen: 'Wat jullie willen is …'

Vinden van oplossingen

- Help beide partijen een oplossing te vinden waar ze zich goed bij voelen. Vraag bijvoorbeeld: 'Kun je oplossingen bedenken die voor beide partijen bevredigend zijn?' 'Zijn er nog meer mogelijke oplossingen?'
- Leg indien nodig de regels voor brainstormen uit (*zeg alles wat in je opkomt; nog niet oordelen; ga voor zoveel mogelijk ideeën; bedenk ook ongebruikelijke ideeën*)
- Vraag de partijen een plan te maken: wie, wat, wanneer en hoe?
- Laat de partijen de oplossing en hun plan samenvatten (of doe het zelf), en vraag of het probleem nu is opgelost.
- Herhaal de oplossing in zijn geheel en vraag of ze het er allebei mee eens zijn.
- Feliciteer beide partijen met de succesvolle mediatie, geef ieder een hand, en vraag: 'Willen jullie elkaar ook een hand geven?'

Instructie leerling 1 (De geleende CD)

- Lees je rol door.

- Of je datgene wat je **denkt** en wat je **voelt** ook vertelt hangt van het verloop van de mediatie af. Hou in je reacties rekening met de interventies van de leerkracht. Voel je je gehoord en gezien, handel daar dan naar.

- Geef degene die leerkracht speelt de kans om wat te leren. Wees dus niet te braaf, maar werk wel mee aan een mediatie. Het gaat er niet om een extreme situatie neer te zetten.

Ruzie ! (Amiena)

Jij bent **Amiena**.
Je zit in groep 5.
Je zit naast je vriendin Khadiesja.

Dit is wat je <u>vertelt</u>

Gisteren had Khadiesja een cd van Jennifer Lopez bij zich
"Wat een gave cd," zei ik.
"Je mag 'm wel hebben, hoor," zei Khadiesja toen.
"O leuk," zei ik, "dank je wel."

Maar vandaag hebben wij ruzie gekregen over de cd.
Khadiesja wil hem terughebben.
Ik zei: "nee hoor, eens gegeven blijft gegeven."
Khadiesja zegt dat ze hem niet aan mij gegeven heeft.

Dit is wat je erbij <u>denkt</u>

Ik wil hem niet teruggeven.
Khadiesja heeft heel veel cd's thuis.
En ik heb Khadiesja pas al mijn Pokémons gegeven.
Zij mag ook wel eens wat geven, ze heeft genoeg.
En Jennifer Lopez is mijn idool.

Dit is wat je erbij <u>voelt</u>

Het voelt net alsof ik een dief ben.
Alsof ik sta te liegen.
Ik was juist zo blij met dat kadootje.
Nu ben ik teleurgesteld.

Instructie leerling 2 (De Geleende CD)

- Lees je rol door.

- Of je datgene wat je **denkt** en wat je **voelt** ook vertelt hangt van het verloop van de mediatie af. Hou in je reacties rekening met de interventies van de leerkracht. Voel je je gehoord en gezien, handel daar dan naar.

- Geef degene die leerkracht speelt de kans om wat te leren. Wees dus niet te braaf, maar werk wel mee aan een mediatie. Het gaat er niet om een extreme situatie neer te zetten.

Ruzie ! (Khadiesja)

Jij bent **Khadiesja**.

Je zit in groep 5

Je zit naast je vriendin Amiena

Dit is wat je vertelt

Ik haalde gisteren mijn cd van Jennifer Lopez even uit mijn tas.
Amiena zei meteen: "O, Jennifer Lopez, wat gaaf."
"Je mag 'm wel even lenen," zei ik toen.

Maar nu heeft ze 'm ingepikt.
Ze wil mijn cd niet meer teruggeven
En ze zegt dat ik 'm gegeven heb.

Dit is wat je erbij denkt

Ik wil mijn cd terug.
Amiena heeft altijd van die truukjes.
Pas wou ze al haar oude Pokémons weggooien.
Ik wou ze toen wel hebben.
En nu zeurt ze elke dag dat ik wat terug moet geven.

Dit is wat je erbij voelt

Ik ben een beetje bang voor Amiena.
Ze probeert altijd de baas te spelen.
En anders stookt ze meisjes tegen me op.
Ik ben maar liever weer vriendin met haar.

Instructie leerkracht (De geleende CD)

- Twee vrienden / vriendinnen hebben ruzie gekregen.
  Meestal kunnen ze het wel met elkaar vinden maar nu is het mis.
  Je weet niet precies wat er aan de hand is.
  Je probeert het op te lossen door een bemiddelende rol te spelen.

- Ga te werk volgens het stappenplan.

- Probeer het vinden van een oplossing zoveel mogelijk aan de beide partijen over te laten.

- Je kunt kiezen tussen procesgerichte bemiddeling (het gaat vooral om het herstellen van de relatie) en oplossingsgerichte bemiddeling.

Stappenplan Mediatie (voor observator)

Stap 1: Introductie

- ❑ Vraag de partijen of ze hulp willen bij het oplossen van het probleem
- ❑ Zoek een rustige plek om de mediatie te doen
- ❑ Vraag of ze het eens zijn met de drie regels:
  - *Probeer het probleem op te lossen*
  - *Niet schelden*
  - *Elkaar niet onderbreken*

Stap 2: Luisteren

- ❑ Vraag om de beurt aan beiden: “Wat is er gebeurd?”. Parafraseer.
- ❑ Vraag om de beurt aan beiden: “Wat voelde je toen?”. Vat neutraal samen.

Stap 3: Zoeken naar oplossingen

- ❑ Vraag: "Wat wil je eigenlijk, en waarom?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat had je anders kunnen doen?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Waarom deed de ander niet wat jij wilde?" Parafraseer.
- ❑ Vraag: "Wat kan je nu doen om het probleem op te lossen?" Parafraseer.
- ❑ Vat de belangen samen: "Wat jullie willen is …"

Stap 4: Vinden van oplossingen

- ❑ Help beide partijen een oplossing te vinden waar ze zich goed bij voelen. Vraag bijvoorbeeld: "Kun je oplossingen bedenken die voor beide partijen bevredigend zijn?" "Zijn er nog meer mogelijke oplossingen?"
- ❑ Herhaal de oplossing in zijn geheel en vraag of ze het er allebei mee eens zijn.
- ❑ Feliciteer beide leerlingen met de succesvolle mediatie, geef ieder een hand, en vraag: "Willen jullie elkaar ook een hand geven?"

Werkopdracht Leergesprek

In een goed leergesprek leren kinderen veel van elkaar. Ze denken na, houden zich niet bezig met wat de leerkracht zou willen horen, leveren argumenten, gaan op elkaars argumenten en ideeën in, zijn kritisch en constructief.

De leerkracht staat niet centraal. Wel vervult de leerkracht een sturende rol die erop gericht het gesprek zo goed mogelijk te laten verlopen en er een hoog rendement uit te halen.

- Wat is nodig om zo'n leergesprek te realiseren?
- Welke regels zou je willen hanteren?
- Hoe kan een leerkracht dit goed sturen?

Noem goede interventies. Schrijf ze zo letterlijk mogelijk op.

Horizontale leergesprekken

We willen graag stimuleren dat leerlingen met elkaar praten, en niet alleen maar met en via de leerkracht. De leerkracht speelt daarbij een organiserende rol. In de kind-kind interactie onderscheiden we drie soorten:

1. *het twistgesprek:*
   nietes-welles, ieder probeert het eigen gelijk te krijgen

2. *het voortbordurend gesprek:*
   alles is goed, men gaat niet op elkaar in, uitlatingen en opvattingen van de ander worden genegeerd, men stapelt de ene bewering of het ene verhaal op het andere

3. *het explorerend gesprek:*
   argumenten, op elkaar ingaan, kritisch maar constructief.

Regels om tot een explorerend gesprek te komen

- luister naar elkaar
- reageer op elkaar
- als je iets weet dat je belangrijk vindt, zeg dat ook
- als je een andere mening hebt dan anderen dan willen we die graag horen
- als je een mening hebt, zeg dan ook waarom je dat vindt

Interventies om tot een explorerend gesprek te komen

- onderscheid leren maken tussen reageren op de ander en iets nieuws vertellen
- kinderen laten uitkiezen wie er mag reageren
- vragen laten stellen
- kinderen naar hun mening vragen
- vragen wie er heel anders over denkt
- vragen naar voorbeelden
- iemand vragen of hij of zij zoiets wel eens heeft meegemaakt

Oefening in Actief luisteren en parafraseren

- Ga in tweetallen bij elkaar zitten.
- A krijgt 3 minuten om te praten over:
  - een sterk gevoel dat je onlangs hebt gehad
  - een vurige wens die je hebt
  - een persoonlijk onderwerp naar eigen keuze
- B luistert actief en houdt de tijd bij.

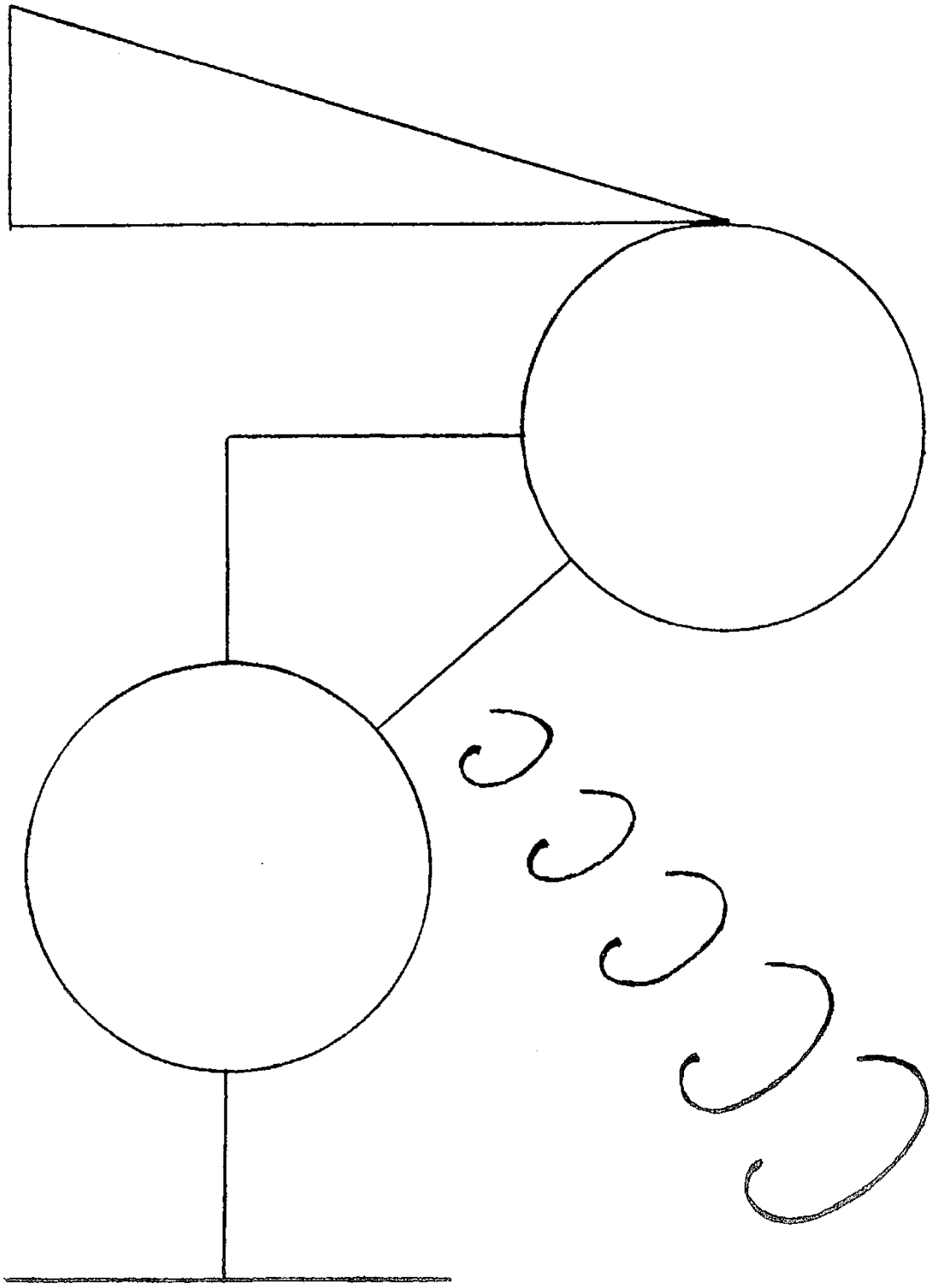
Actief luisteren

Actief luisteren is luisteren op een manier die de ander stimuleert om te praten. Actief luisteren kan inhouden:

- laten zien dat je luistert door
  - je mimiek,
  - oogcontact,
  - verbale signalen (hm-hm)
- tussentijds ordenen en samenvatten: “dus je zegt …”
- doorvragen (ter verheldering of om iets concreet te maken):
  - “kun je een voorbeeld geven?”
  - “even voor mijn helderheid… “
- de gevoelsmatige kant spiegelen

- Na afloop van de drie minuten heeft B hooguit 1 minuut om het hele verhaal samen te vatten.
- A geeft B hier feedback over.
- Daarna worden de rollen omgedraaid.

Blind natekenen – 1

Blind natekenen – 2

